

## 6.2. ПРАВО

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.2.22>

**Тарасевич Юрій Вікторович,**

аспірант кафедри адміністративного та кримінального права

юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ORCID ID: 0000-0003-4414-958X

### ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО ПОЛІЦІЇ ТА УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

#### BUILDING TRUST IN THE POLICE AND PARTICIPATION OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN COUNTERACTION CRIME

*У статті визначено передумови формування довіри до поліції й участь громадських організацій у протидії злочинності. Вводиться поняття «довіри» до поліції; розглянуто історичні тенденції формування довіри і впевненості до поліції; виділено фактори, які, як вважається, впливають на довіру суспільства до поліції. Розглянуто концепцію участі громадських організацій у протидії злочинності («громадська поліція»). Сутність партнерства розкривається через співпрацю між правоохоронними органами, приватними особами та громадськими організаціями. Наголошується на тому, що вирішення проблем передбачає процес участі у систематичній експертизі виявлених проблем, їх аналізі та подальшому розвитку ефективних пропозицій щодо їх усунення.*

*Розкрито сутність і виділено ключові риси моделі Community Policing: 1) партнерство громади; 2) організаційну трансформацію; 3) вирішення проблем. Уточнено зміст такого концептуального інструменту вирішення проблем, як SARA (сканування, аналіз, реагування й оцінка). Сформульовано й обґрунтовано комплекс пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення формування довіри до поліції та участь громадських організацій у протидії злочинності. Враховуючи те, що синергійний ефект пов'язаний, зокрема, із доцільністю комбінованого використання кількох взаємоузгоджених стратегій, аніж ізольоване впровадження якоїсь однієї, окреслено умови та можливий механізм синергізму поліцейської діяльності у громадах. Необхідним і доцільним видається використання громади як мультиплікатора сили у питаннях допомоги запобіганню злочинності. Інструментарій, який доцільно використовувати задля поширення інформації: соціальні мережі, веб-сайти, електронна пошта, текстові повідомлення, мобільний додаток, оповіщення Google тощо.*

**Ключові слова:** протидія злочинності, довіра, довіра до поліції, громадські організації, громадська безпека, Community Policing.

*The article defines the prerequisites for the formation of trust in the police and the participation of public organizations in counteraction crime. The concept of “trust” in the police is introduced; historical trends in the formation of trust and confidence in the police are considered; the factors that are considered to influence public confidence in the police are highlighted. The concept of participation of public organizations in counteraction crime (“public police”) is considered. The essence of the partnership is revealed through cooperation between law enforcement agencies, individuals and public organizations. It is emphasized that the solution of problems involves the process of participation in the systematic examination of identified problems, their analysis and further development of effective proposals for their elimination.*

*The essence and key features of the Community Collecting model are revealed: 1) partnership of society; 2) organizational transformation; 3) problem solving. The content of the conceptual problem solving tool SARA (Scan, Analyze, Response and Assess) is clarified. A set of proposals and recommendations for improving the formation of trust in the police and the participation of public organizations in counteraction crime have been formulated and substantiated. Considering that the synergistic effect is associated, in particular, with the feasibility of the combined use of several mutually agreed strategies, rather than the isolated implementation of any one, the conditions and possible mechanism of synergy of policing in communities are determined. It seems necessary and expedient to use the community as a multiplier of force in matters of crime prevention. Tools to use to disseminate information: social networks, websites, email, text messages, mobile app, Google alerts and more.*

**Key words:** counteraction crime, trust, trust in the police, public organizations, public safety, Community Policing.

**Постановка проблеми.** Феномен довіри у правоохоронній діяльності може набувати самостійного значення, отримувати визнання як цінності разом із цінністю права і не відповідати загальноновизнаним явищам. Незважаючи на зниження рівня злочинності, тривала напруженість між поліцією та громадськістю все ще продовжує вносити розлад у формування стійких відносин співпраці, необхідних для функціонування поліції та забезпечення громадської безпеки. Нестабільність феномену довіри за умов ефекту постійної присутності та контролю сучасного суспільства продукує нестабільний ритм функціонування довіри та нетипову структуру розвитку взаємодії.

Проблема довіри до публічних інститутів влади нині активно розробляється, адже ця сфера поки що далека від свого повного розкриття, а це багато в чому визначається складністю, навіть суперечністю поглядів досліджуваного явища. Нині спостерігається дисбаланс між довірою до поліції та її ефективністю, що є актуальним у зв'язку з необхідністю побудови інституціональної довіри. Окрім цього, гостро стоїть питання винайдення ефективних механізмів участі громадських організацій у протидії злочинності та побудови партнерських відносин із поліцією.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Досліджуваному у статті питанню присвятили свої праці такі науковці, як А.В. Коваленко [1], Я.О. Лакійчук [2], Р.В. Миронюк [3], О.В. Тильчик [4], О.Г. Ярема [5] та ін., котрі зосереджувалися на таких важливих питаннях, як особливості взаємодії, громадський контроль за діяльністю поліції, реалізація спільних проектів поліції із громадськістю, форми взаємодії суспільства та національної поліції.

**Метою статті** є вивчення особливостей формування довіри до поліції та визначення можливостей найефективнішої взаємодії та синхронізації дій із громадськими організаціями у протидії злочинності; обґрунтування комплексу пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення взаємодії поліції та громадських організацій на засадах партнерства.

**Виклад основного матеріалу.** Концепція участі громадських організацій у протидії злочинності («громадська поліція») існує у світі ще з XIX ст. Основна мета її створення полягала у тому, щоб змусити поліцію взаємодіяти із громадами для побудови міцних відносин між її членами та правоохоронними органами. Одна з найбільш ранніх і основних тактик роботи поліції з населенням полягала у тому, що офіцери здійснювали піші патрулі по районах, які вони

обслуговують. У сучасну епоху це перетворилося на департаменти, що включають соціальні мережі і / або системи взаємодії з громадами для обміну актуальною інформацією із жителями. Це була невід'ємна стратегія для міст, котрі прагнули боротися з насильством, наркотиками та іншою злочинною діяльністю.

Аналіз поняття «довіри» в науковій літературі дозволяє виділити деякі визначення та характеристики. По-перше, поняття «довіра» безпосередньо пов'язано з очікуванням, переконаннями, волевиявленням або установкою. По-друге, «довіра» проявляється щодо різних об'єктів (інших осіб, груп, організацій, соціальних інститутів). По-третє, поняття «довіра» часто визначається через дію або введення, тим самим підкреслюється діяльнісний аспект доведення, а саме дія суб'єкта як способу виявлення довіри. По-четверте, визначення «довіри» включає результати та слідування виявлених мотивів впевненості (дії контрагента можуть бути передбачені та позитивно оцінені суб'єктом довіри). По-п'яте, розуміння поняття «довіра» включає також і ризикованість ситуацій прийняття рішень [6]. Стратегії побудови довіри – це аж ніяк не статичні поняття: зі зміною контексту змінюються і стратегії побудови довіри.

Національна поліція України – це інструмент держави, який відіграє роль у підтримці громадської безпеки та порядку, забезпеченні законності та забезпеченні захисту, захисту та послуг громаді у контексті підтримки внутрішньої безпеки. Поліція – це люди, котрі не займаються злочинами (проти злочинів). Для людей поліція не потребує зброї, але для боротьби зі злочинністю потрібна адекватна зброя – «зброя проти злочину», що не є звичайною бойовою зброєю. Поліцейські повноваження є юридичним обов'язком, закон ніколи не вимагає зброї. Авторитет закону міститься у санкціях, підготовлених самим законом.

Розвиваючи думку щодо поняття «довіри» у контексті механізму формування довіри до поліції, зазначимо, що згідно з історичними даними суспільна довіра до поліцейської діяльності стала скороченням від довіри, легітимності та згоди. Як така, ця фраза має тенденцію обгортати набір взаємозв'язаних, але емпірично і концептуально різних понять. Тим не менш, важливо розкрити ці окремі, хоча і взаємопов'язані ідеї. Необхідно розрізнити довіру і впевненість, з одного боку, і легітимність, дотримання, співпрацю і злагоду, з іншого.

Що стосується таких суміжних понять, як «довіра» і «впевненість», то тут можливі два підходи до розуміння основних концептуальних визначень. Перший розглядає поняття «довіра»

і «впевненість» як окремі «речі». Тут довіра може відображати міжособистісні відносини між громадянами й окремими поліцейськими. Навпаки, довіра може бути швидше набором ставлення до поліції як інституту. Другий підхід ставить довіру на «лаву запасних», зосереджуючись на міжособистісній та інституційній довірі.

Віддаючи перевагу другому підходу, ми пропустили, що поняття «довіра до поліції» передбачає впевненість у тому, що система й окремі співробітники будуть ефективними, справедливими і демонструватимуть цінності, відповідні власним або спільноті. Інституційна довіра включає відносно стабільне ставлення до поліції як публічного інституту. Роль поліції у громадах створює різноманітність уявлень і відсутність синхронізації в її реалізації. Тому необхідно внести різні корективи, щоб їх реалізація відповідала характеристикам громадянського суспільства. Поліція спеціально формується відповідно до своїх обов'язків щодо підтримки існування, гідності та цілісності суспільства.

Є вагомі причини, чому керівники правоохоронних органів, у т. ч. поліції, вважають, що настав час змінити політику та практику організації та діяльності. Колись, можливо, у не настільки далекому минулому поліцію розглядали як міцну установу, «священну» основу західного суспільства. Вважалося, що поліцейська установа забезпечує стабільність, порядок і спільне відчуття «доброго» та «правильного» [6]. Довіра та легітимність були надані поліції, не замислюючись, однак протягом останніх десятиліть цю стабільну організацію критикували за стагнацію, консервативність, погану підготовку до мінливого суспільства та нових вимог. Це сприяло поступовому зниженню легітимності поліції та втраті її «священного» статусу. Щодо України, то поліція має повернути структуру та систему поліції у соціальну структуру, яка є більш цивілізованою і яка більше не має культури «правителя», що протиставляється народові, де самоконтроль здійснюється за замовчуванням [3].

Поліцейські стратегії, які працювали в минулому, звісно, не завжди можуть бути ефективними сьогодні. Бажаної мети – посиленого почуття безпеки, безпеки та добробуту – не досягнуто. Практики сходяться на думці, що існує нагальна потреба в інноваціях для подолання кризи у багатьох правоохоронних органів. Як рівень, так і характер злочинності у країні, а також зміна характеру та ролі громадських організацій у протидії злочинності змушують поліцію шукати більш ефективні методи взаємодії.

Закон України «Про Національну поліцію» стимулює створення загальної партнерської моделі забезпечення правопорядку [7, ч. 1 ст. 11], головними китами якої, без сумніву, мають бути раціоналізм, авторство, гуманізм. Кожна з моделей довіри може бути реалізована завдяки стратегії співпраці, підтримки й участі, які відображають сьогоденний рівень розвитку демократії, соціальних інститутів і соціально-економічних умов у країні. У зв'язку із цим уперше в Україні на законодавчому рівні як основний критерій оцінки ефективності діяльності Національної поліції України визнано насамперед рівень довіри населення до поліції, і лише потім (що важливо) – високий рівень розкриття злочинів, яким керувалася «попередня» міліція.

Громадські організації надають допомогу органам Національної поліції в таких напрямках, як: протидія адміністративним проступкам і злочинам; інформування поліції про можливі злочини або осередки злочинних угруповань; сприяння у виявленні та розкритті злочинів, розшуку осіб, котрі їх вчинили; вжиття усіх можливих заходів щодо захисту інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань [8, ч. 1 ст. 9].

Формування довіри до поліції та участь громадських організацій у протидії злочинності – це своєрідна філософія, ідеологія й організаційна стратегія, яка перетворює загальноприйнятну парадигму на нову поліцейську концептуальну модель у громадянському суспільстві. По суті, ця модель ставить громаду у вигляді громадських організацій не лише як об'єкт, але і як партнера поліції у вирішенні різних соціальних питань і проблем, що виникають у суспільстві. Тут маємо говорити про т. зв. «поліцейську модель», яка підкреслює рівне партнерство між поліцією та громадськими організаціями у вирішенні та подоланні будь-яких соціальних проблем, що можуть загрожувати безпеці, порядку і спокою життя місцевої громади. Мета – зменшити рівень злочинності та покращити якість життя суспільства.

Відповідно до Декларації про поліцію [9] та Європейського кодексу поліцейської етики [10] взаємодія поліції й участь громадських організацій у протидії злочинності здійснюється на основі довіри, поваги, об'єктивності, етичної поведінки, взаєморозуміння, ефективності сервісу, адресності, тісного зворотного зв'язку тощо. Згідно з цими документами довіра населення до поліції прямо пропорційна ставленню до громадськості до неї, адже обов'язково має враховувати основоположні права та свободи особи; поліцейські

організації мають звітувати про стан правопорядку, а також про результативність вжитих заходів щодо протидії злочинності. Зустрічі із представниками громадських організацій можуть мати як формальний, так і не формальний характер, адже головне – це результат. Це можуть бути особисті зустрічі керівників територіальних органів поліції, прес-конференції.

Також доцільним видається визначення ключових принципів, на яких має базуватися ефективна організація обговорень: глибинне залучення у процес обговорень і максимальне врахування інтересів всіх зацікавлених груп; забезпечення прозорості процедур, об'єктивність і незалежність вибору представників; залучення представників експертного співтовариства; інформування про проведення публічних обговорень, достатнє для залучення необхідної кількості представників обох сторін.

Ефективна діяльність поліції України може бути реалізована через модель Community Policing, яка є основою формування та розвитку партнерських відносин між поліцією та громадськістю. Ключові компоненти такої взаємодії: 1) партнерство громади; 2) організаційна трансформація; 3) вирішення проблем [9; 11].

Сутність партнерства громади розкривається через співпрацю між правоохоронними органами, приватними особами та громадськими організаціями, що дозволить підвищити довіру до поліції. Організаційна трансформація містить у собі узгодження організаційного управління, структури, персоналу й інформаційної системи для підтримки партнерства із громадськими організаціями. Вирішення проблем передбачає процес участі в систематичній експертизі виявлених проблем, їх аналізі та подальшому розвитку ефективних пропозицій щодо їх усунення.

У свою чергу, громадські організації, усвідомлюючи, що поліція не завжди може вирішити питання проблеми безпеки, заохочує інтерактивне партнерство за участю відповідних зацікавлених сторін. Коло потенційних партнерів велике, і ці партнерські відносини можуть використовуватися для досягнення двох взаємопов'язаних цілей розробки рішень шляхом спільного вирішення проблем і підвищення довіри громадськості. Також має місце реалізація спільних проектів [4]. Громадськість повинна відігравати вагомую роль у визначенні пріоритетів громадської безпеки. Учасники групи / спільноти / громадські організації – це зазвичай особи, котрі живуть, працюють або іншим чином зацікавлені у громаді – волонтери, активісти, офіційні та неформальні лідери громади, жителі, – та є цінним ресурсом для вияв-

лення проблем громадянського суспільства. Ці громади можуть брати участь у досягненні конкретних цілей у нарадах мікрорайонів, секторальних офісах децентралізації [1; 2; 5].

Громадські організації мають робити акцент на проактивному вирішенні проблем систематичним і звичним способом. Замість того, щоб реагувати на злочин лише після того, як він відбувся, громадська організація разом із поліцією мають заохочувати «агентів впливу» активно розробляти рішення безпосередньо як превентивні, що сприятиме забезпеченню громадської безпеки. Вирішення проблем повинно бути поглибленим у всіх поліцейських операціях і спрямовувати на прийняття рішень. Важливо думати більш інноваційно й оперативно про реакції, розглядаючи арешти лише як один із широкого спектру потенціалу відповіді на злочин. Основним концептуальним інструментом, який допомагає офіцерам структуровано та дисципліновано думати про вирішення проблем, є застосування відповідної моделі вирішення проблем (SARA / сканування, аналіз, реагування й оцінка).

Тож модель Community Policing – це філософія, яка «просуває» організаційні стратегії, що підтримують систематичне використання партнерських відносин і методів вирішення проблем для активного вирішення найближчих критичних ситуацій, що породжують такі питання громадської безпеки, як злочинність, соціальний розлад або страх злочину.

Довіра та легітимність існують у діалозі між громадськістю та поліцією. Сьогодні стратегії побудови довіри розвиваються в непередбачуваному, динамічному комплексі взаємопов'язаних соціальних та інституційних факторів. Те, що розглядається як відповідна стратегія побудови довіри, визначається домінуючими «раціоналізованими міфами», способами думки про те, як повинна виглядати хороша робота в поліції. Вони формуються різноманітним колом різних суб'єктів і факторів. Цей комплекс впливає на кожен етап розробки поліцейських стратегій зміцнення довіри: розпізнавання проблем, генерацію стратегій і прийняття стратегій; моделей формування довіри до поліції й участь громадських організацій у протидії злочинності.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Аналізуючи вище викладене, можна стверджувати, що поняття «довіра» глибоко закладене в наших соціальних відносинах, свідомості кожної людини, яка бажає жити у безпеці. Поліція вимагає довіри громадськості, щоб якісно виконувати свою роботу. Визнаючи це, поліцейські організації

по всьому світу застосовують різні методи для завоювання довіри – стратегії побудови довіри.

Умови та механізм синергізму поліцейської діяльності у громадах мають включати такі кроки: 1) покладаючись на попередження злочинності, використовуючи знання щодо цивільної безпеки, здійснювати за участю громад спостереження за районами, мікрорайонами, на відміну від одностороннього покладання виключно на патрулі міліції; 2) потрібна реструктуризація патрулювання із системи, що базується на надзвичайних ситуаціях, із наголошенням на таких активних техніках, як пішо- вело- патрулювання; 3) має продовжува-

тися децентралізація поліцейських повноважень, надання більшої свободи дій представникам нижчого рангу й очікування більшої ініціативи від них, усунення звичних бюрократичних «наборів дій».

Взаємодія поліції й участь громадських організацій у протидії злочинності можуть відбуватися також у вигляді публікацій і поширення загальнодоступної інформації «у масштабі» через соціальні мережі, веб-сайти, електронну пошту, текстові повідомлення, мобільний додаток та оповіщення Google. Необхідним і доцільним видається залучення громади, котра має діяти як мультиплікатор сили, допомагаючи запобігати та розкривати злочини.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко А.В. Окремі аспекти взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії злочинності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 6. С. 110–113.
2. Лакійчук Я.О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4, т. 2 С. 97–102.
3. Миронюк Р.В. Громадський контроль за діяльністю поліції / М-во внутр. справ України, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро : Біла К.О., 2020. 135 с.
4. Забезпечення спільних проектів Національної поліції України з громадськістю щодо створення безпечного середовища / Тильчик О.В., Мердова О.М., Тильчик В.В. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. Вип. 1. С. 82–85.
5. Ярема О.Г. Форми взаємодії суспільства та національної поліції, спрямовані на підвищення довіри до поліції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 311–314.
6. Bradford, Ben and Jackson, Jonathan, Trust and Confidence in the Police: A Conceptual Review (September 29, 2010). URL: <https://ssrn.com/abstract=1684508> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1684508>.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
8. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 р. № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 40. Ст. 338.
9. Декларація про поліцію: резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) від 8 травня 1979 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994\\_803](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803).
10. Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
11. Community Policing Defined (June 18, 2014). URL: <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p157-pub.pdf>.